

A SEBESSÉG MINT APOKALIPSZIS-MÍTOSZ A TÁRSADALOMTUDOMÁNYOKBAN

A sebesség konkrét negativitásának teoretikus aspektusa a kortárs társadalomtudományi diskurzusban fontos szerepet tölt be. A gyorsulás oly mértékben beárnyékolja a társadalomtudományokat, hogy azok bizonyos területeit szinte a sebesség diskurzusa dominálja. Bennünket e vonatkozásban a társadalmi gyorsulásnak a legújabbkori kritikai elméletben való mítikus megjelenése foglalkoztat, tehát ennek a beárnyékolásnak a felfejtésére teszünk kísérletet. Mindamellett, hogy megkérdőjelezhető az össztársadalmi gyorsulás ténye, társadalomtudományi recepciójának és kiváltképpen kritikájának fokozódása elvitathatatlan. Az általunk elemezni kívánt diskurzusok olykor a társadalom egészét érintő jelenségként kezelik, és – nézetünk szerint – egyfajta totalizáló és mozgósító mítoszként ragadják meg a társadalmi gyorsulást. Mitől tekintjük a gyorsulás-toposzt „totalizáló” jellegű metanarratívának? Egyáltalán mi az, hogy metanarratíva? Jean-François Lyotard véleményében metanarratívának tekinthető minden olyan diskurzus, azaz értelmezési keret, amely önmagát egyetemes érvényűként állítja be, kulturális sajátosságoktól független tudományos és politikai megközelítésmódként. Ilyen metanarratívákként említi Lyotard a *Posztmodern állapot* című híres esszéjében a tudományos pozitivizmust és a marxizmust (Lyotard 1984 [1979]). Hasonlóképpen, az általunk elemezni kívánt társadalomelméleti keret is a legtöbb esetben kultúrák felett lévő, azok partikularitásait jó vagy rossz értelemben meghaladó jelenségként értelmezik a társadalmi gyorsulást.

A *gyorsulás mítosza* című tanulmányunkban a kortárs sebesség-diskurzusokat elemezzük. Elöljáróban érdemes különválasztanunk a leíró jellegű, valamint a spekulatívabb jellegű műveket. Hangsúlyozandó, hogy még a leíró diskurzusok sem nélkülözik a normatív elemeket, hiszen a társadalmi gyorsulás legszisztematikusabb leírói, Hartmut Rosa és William E. Scheuerman, a gyorsulás problematikáját írják körül, mindamellett, hogy mindkét szerző kifejezi a társadalmi lassulásra való normatív igényét. Vagyis Rosa és Scheuerman leíró, szociológiai stílusa gyökeresen eltér a spekulatívabb *Accelerationist* szerzőktől, akik a sebességet nemcsak már jelen lévő tendenciaként értelmezik, hanem lehetőségként és politikai projektként. Tanulmányunk első egysége Hartmut Rosa sebességfelfogásával foglalkozik, második egysége pedig az *Accelerationist* mozgalmat és annak szerzőit mutatja be.

Hartmut Rosa *Social Acceleration* című tanulmányában kiemeli az eddigi modernitáselméletek négy vektorát: a struktúrát, a kultúrát, a személyiségre gyakorolt hatást, valamint a természethez való viszonyt (Rosa 2009: 79). A gyorsulás jelenléte mind a négy vektorra hatást gyakorol, és a deszinkronizáltság

érzete általánosnak mondható (Rosa 2009: 77). A gyorsulás minden hulláma magával hozza a gyorsulás diskurzusát, amely nem ritkán a lassulást követeli, idővel azonban rendszerint alábbhagy (Rosa 2009: 78). Rosa szerint az eddigi nagy modernizációs elméletek (Durkheim, Weber, Simmel és Marx) ugyan hasznavehetőek a sebességet illetően, azonban nem érthető meg a társadalom anélkül, hogy hozzájuk illesztenénk a temporális dimenziót (Rosa 2009: 79). Rosa a társadalmi gyorsulásnak három alapvető típusát különbözteti meg (Rosa 2009: 82-87).

1. Technológiai gyorsulás

A legfeltűnőbb gyorsulási forma a technológiai eszközöknek, különösen a logisztikai és kommunikációs gépek sebességének fokozódása. A kommunikáció sebessége például állítólagosan 10^7 -nel, az utazás sebessége 10^2 -nal, az adatfeldolgozás pedig 10^6 -nal növekedett. (Rosa 2009, 82.) A technológiai gyorsulás következtében a térhez való viszonyunk gyökeresen megváltozik, sőt, amellet is lehet érvelni, hogy az idő teljességgel összezsugoríthatja a teret.

2. A társadalmi változás gyorsulása

Egy eltérő gyorsulási forma magának a társadalmi változásnak a fokozódása. Ez ugyan nem elkülöníthető Rosa véleményében a technikai gyorsulástól, azonban mégis szükséges egyfajta különbségtétel e ponton, mivel a kulturális és társadalmi innováció tempója sok esetben eltérést mutathat a technológiai fejlődés üteméhez képest (Rosa 2009: 83). A gyorsuló társadalmi változás mögött az attitűdök változásai is fellelhetőek, ezek a materiális folyamatokkal komplex kölcsönhatásokat mutathatnak, és nem állíthatóak fel egyirányú oksági viszonyok. Rosa megemlíti *Arjun Appadurai* azon deleuzeiánus meglátását, mely szerint a társadalmi világ stabil aggregátumai helyett fluid társadalmi, kulturális áramlásokból állna társadalmi valóságunk, amelyek csak kivételes esetekben kristályosodnak ki átmeneti formákká (Appadurai 1990: 295-310). A „jelen összehúzódása” következtében a múltbéli tapasztalatok egyre gyorsabban veszítenek érvényükből, orientáló erejükből (Rosa 2009: 83). Ezért intergenerációs mobilitás helyett már intragenerációs mobilitásról beszélhetünk, ami a tapasztalat átadását egyik nemzedékről a másikra csaknem teljesen ellehetetleníti, vagy nagymértékben megnehezíti (Rosa 2009: 84). Általánosságban elmondható, hogy az intézményi stabilitás folyamatosan csökken a későmodernitás során: ezen megállapítást a széleskörűen regisztrált demográfiai hanyatlás, valamint a növekvő válási arányszámok is alátámasztják (Rosa 2009: 84-85).

3. Az életritmus gyorsulása

A társadalmi gyorsulás harmadik fontos dimenziója Rosánál az életritmus növekedése. A szabadidőnk egyre ritkul, míg az automatizációról szóló utópikus ígéretek ennek ellenkezőjével kecsegtetnek (Rosa 2009: 86). Itt nem annyira hangsúlyos az empirikus mérés, mivel bőven elég komolyan vennünk az erről szóló panaszokat. Akármilyen áll az időhiányról szóló panaszok mögött, tény és való, hogy a legtöbb ember úgy érzi, hogy ritkul a szabadideje. Egy nemrégiben elkészült vizsgálat például kimutatta, hogy az emberek átlagosan több időt töltenek technológiai eszközök által mediált kommunikációval, mint az ún. face-to-face párbeszéddel (Wajcman 2015: 100). Rosa megállapítja, hogy miközben gyorsabban eszünk és gyorsabban kommunikálunk, kevesebbet alszunk, és kevesebb időt töltünk családjainkkal (Rosa 2009: 86).

Ezt követően rátérünk a gyorsulás Hartmut Rosa által azonosított három motorjára. A technikai eszközök gyorsulása a társadalmi gyorsulás fázisaiban mindig alulmúlja a társadalom sebességének fokozódását, ugyanis a gazdasági növekedés következtében nagyobb távolságokat kell megtennünk, miközben közlekedési eszközeink rendszerint lassabb ütemben haladnak. Miközben duplájára növekedett a közlekedési sebesség, a megtett távolság négyszeresére bővült, a megváltozott gazdasági és társadalmi igényekből adódóan. Ezért beszélhetünk a szabadidő eltűnéséről (Rosa 2009: 87). A három motor a gazdasági, kulturális és a strukturális (Rosa 2009: 89-92).

Rosa a gazdasági motort a kapitalizmussal azonosítja, kiváltképpen a munkaidő megtakarítására vonatkozó tendenciával, amelyet már Marxnál is érintettünk (Rosa 2009: 89-90). A kulturális motort elsősorban a haladás modernista eszményével azonosíthatjuk. Itt Rosa egy eltérő problematikára is felhívja a figyelmünket, nevezetesen a transzcendens, vallási eredetű életszemlélet eltűnésére. Amint *Gerhard Schulze* felhívja a figyelmet, az egyéni „életprojekt”, a magasabb rendű élet iránti igény, már nem a túlvilággal függ össze, hanem a temporális, evilági megvalósítás felé fordul, és minél több életet igyekszik egy ember leélni egy adott életben belül (Schulze 1994). A társadalom a végesség és a halál problematikájára egyetlen választ ismer: a gyorsulást (Rosa 2015).

A kulturális motor kapcsán a szó szerint vett motorokat, azaz motorbicikliket is említhetjük, amelyek jelentőségével Rosa egy külön tanulmányában is foglalkozik, megemlítve, hogy „a motor a sebesség és szabadság egybekapcsolódásának (...) legkifejezőbb szimbóluma. A motorbicikli ereje és vonzósága abban rejlik, hogy lehetővé teszi a nagysebességű átélés szenzuális tapasztalatát” (Rosa 2010). Vagyis, a gyorsulás eudaimonikus ígérete hazugságnak bizonyul (Rosa 2009: 90-91).

Harmadik motorként a strukturális motort említettük Rosa kapcsán, amelyet a luhmanni értelemben vett funkcionális differenciációval azonosított (Rosa 2009: 92). Az egyre fokozódó komplexitás temporalizálódik, amelynek elengedhetetlen komponense a szinkronizáció, az egyéges időkezelési séma ráillesztése a társadalmi struktúrára (Luhmann 1982). Schulzeval azonos módon, Rosa a szinkronizáció helyett sokkal inkább a deszinkronizáció, a temporális időkezelés

dezintegrációját állapítja meg (Rosa 2009: 97). A deszinkronizáció egyben politikai következményekkel is jár, mivel a politikai intézményrendszer egyre impotensebbé válik, miközben pontosan a fokozott technológiai kibontakozás és a fokozódó globális kockázatkezelés okán kellene egyre erőteljesebb politikai szabályozói rendszereket megalkotni. A dezintegráció egyben dezidentifikáció is: a rögzített biológiai időszakaszok összeomlása (Rosa 2009: 99; ez utóbbival foglalkozik még: Stiegler 2011 [2004]: 81-85., Stiegler 2014 [2004]: 45-81). A dezidentifikált, dezintegrálódott, jellem nélküli posztmodern személyiség képtelen bármiféle narrativitást vagy linearitást vinni saját életébe (Rosa 2009: 100).

Egy másik jelenség, amely Rosa szerint szintén összefügg a gyorsulással, a politikai intézményrendszer delegitimizációja. Miközben a társadalom egyre gyorsul, a politikai intézményrendszer döntésképtelenségbe fullad, amit már Carl Schmitt és Jean Baudrillard is észrevett (Schmitt 2009 [1950]; Baudrillard 1994, 2010). A gyorsulás ugyanis multitemporalitáshoz, temporális gettók kialakulásához vezet, amelyek egymástól eltérő kulturális normákat követnek. Ez megnehezíti a politikai integrációt és a döntéshozatalt, illetve a közös szimbólumalkotást és -értelmezést. Mint Rosa írja: „nincsen egységes társadalmi vagy szubsztanciális központ, amely kormányozná a különböző szubszisztematikus műveleteket, és nincsen integráló temporális tekintély; ez azt eredményezi, hogy csak méginkább fokozódik a temporális deszinkronizáció” (Rosa 2009: 104). Mindeközben szinte minden politikai döntés már a meghozatalának pillanatában is anakronisztikus (Rosa 2009: 105). Mivel a politikai intézményrendszerek egyre kevésbé képesek befolyásolni a társadalmi változásokat, a döntéshozatal a politikánál gyorsabb sebességgel működő alrendszerekbe vándorol, vagyis a döntéshozatal a bírósági rendszerbe ágyazódik, gazdasági értelemben deregulálódik, etikai értelemben véve pedig privatizálódik (Rosa 2009: 107). Mindez akár végzetes társadalmi stagnáláshoz is vezethet (Rosa 2009: 96). Ebből – a Rosa által is diagnosztizált – diskurzusbeli és társadalmi stagnációból kíván a sebesség által kitörni az Accelerationist mozgalom.

A temporális dezorganizációra talán legeklektánsabban Nick Land és a *Cybernetic Culture Research Unit* (CCRU) munkássága reflektál. A CCRU Nick Land vezetésével az 1990-es években a Warwick Egyetemen működő intézet volt, amelynek tagjai és alapítói közé tartozott még *Sadie Plant* és *Mark Fisher*, akikre szintén ezen záró egységben reflektálunk.

Elsőként Mark Fisher munkásságra utalunk röviden. A primitivitás és a dzsungellét a *Terminator vs Avatar* című tanulmányban központi szerepet kap, ezen szóhasználat jellegzetes sajátossága a CCRU tagjainak. Fisher szerint mára a társadalomkritikánk is a virtuális valóság technológiájának alárendelődött, elidegenített fantazmagória (Fisher 2014 [2012]: 339). Fisher nézetében Nick Land filozófiája Nietzsche kompromisszumokat nem ismerő nihilizmusához kapcsolható, különösen annyiban, hogy „bizarr módon kombinálja a reakciós és a futurista álláspontokat” (Fisher 2014 [2012]: 341). Land kritikája Fisher meglátása szerint az akadémiai baloldallal szemben kíméletlenül pontos, valódi hiányosságokra

hívja fel a figyelmet, és szakít a marxista hagyománnyal. Fisher így foglalja össze Land filozófiáját:

„Miről szól tehát Land filozófiája? Dióhéjban: Deleuze és Guattari gépi vágya, kíméletlenül megfosztva bergsoni vitalizmusától, és a freudi halálösztönrel valamint Schopenhauer Akaratával visszafelé-összeegyeztethetővé módosítva. A hegeli–marxi történelmi motor ezen pulzációs nihilizmusba van transzplantálva: az idiotikus autonómikus Akarat többé nem cirkulál, hanem ösztönné lényegül át és, egy kvázi-technológiai mesterséges intelligencia attraktor által vezérelve, amely maga után vontatja a földi történelem maradványait (...) addig fokozza önnönmaga intenzitását, amíg el nem égeti az összes materiális szubsztrátumot, amellyel kontaktusba kerül” (Fisher 2014 [2012]: 342).

Land történelemfelfogása a dialektikus materializmusnak egyfajta inverziója-ként, a hegelianus történelemfelfogás korszerűsített torz tükörképeként nyeri el filozófiai értelmét. Ebben a fordított hegelianus nézőpontban a tőke nem elidegenedett munka: sokkal inkább arról van szó, hogy az emberi hús a gépezet nyersanyaga. (u.o.) Land „cybergótikus Deleuze–Guattari remixét” a kortárs marxista társadalomkritikával szemben kihívásként azonosítja Fisher (Fisher 2014 [2012]: 344). Land filozófiáját úgyszintén cybergótikus remixként nevezi meg Benjamin Noys, amely egy széthúzó szintézisét tartalmazza a sci-fi-nek és a techno zenének (Noys 2014: 54). A techno zenék kapcsán a gyorsulás problematikájával is foglalkozik Noys, ugyanis az 1990-es években olyan radikálisan felgyorsult zenei műfajok váltak népszerűvé, mint a *drum and bass* és a *Jungle*. (u.o.) A *rave* szubkultúra egy „tömeges drogkísérletnek” tekinthető, és ennek a nyelvre való hatása megjelenik Landnál is. (u.o.) Benjamin Noys véleményében a Land által megálmodott disztópikus jövő még csak nyomaiban valósult meg. Fisher is regisztrálja Land diskurzusának tudományos-fantasztikumba hajló jellegét, amikor azt a Terminátor-filmekhez hasonlóan a „jövőből visszaküldött vírusként” írja körül (Fisher 2014 [2012]: 344). Fisher szerint a kapitalizmus tehát olyan, mint a Terminator: érzelemmentes, nem mutat félelmet, és „abszolút nem fog leállni sohasem”. (u.o.) Fisher szerint a marxizmusnak számot kell vetnie Land futurisztikus kritikáival, és olyan építő jellegű kihívást kell értelmeznie, amire valódi válaszokat lehet építenie (Fisher 2014 [2012]: 345-346).

Miből áll a CCRU társadalomkritikai kihívása? A kollektíva sokrétű, összetett és gépiesen ismétlő dadaista nyelvezete a viralitás által megszállt nyelviséget hivatott visszaadni az olvasó számára. Szándékosan fragmentált, összeomlott nyelvezettel van dolgunk e ponton, olyan kritikai diskurzussal, amely túl van minden kritikaiságon: Land művei valóságos metakritikaként értelmezhetőek, hiperfilozófiai gondolatfolyamokként, módosított tudatállapotokról a gépben rejlő vírusokkal a humán tényezőkkel szemben. Némely passzusok, például a

Hypervirus című esszé csaknem teljes egésze, szó szerint lefordíthatatlan nyelv-játék, amelyek az összeomlott posztmodern társadalmi valóság kvintesszenciáját hivatottak megjeleníteni, a „történelem vége utáni” élettelenység érzését:

„In place of mess message-content virodata is assembled bled from asignifying materials with CATA catalytic efficiency: intruder pass-code, locational ZIP-code, pseudogenomic substitute instructions, mutational junk, and garbage. Biovirus TA TA TA targets organisms, hacking and reprogramming ATGACTTATCC (...) cellular DNA to produce more virus virus virus virus virus (...). Its enzymic cut-and-paste recombinant wetware-splicing crosses singularity when retro-viral reverse-transcriptase clicks in” (Land 2014 [1995a]: 384-385).

A viralitás által fertőzött hálózatokban a cut-and-paste logikája érvényesül. Új értékek helyett a régi értékek bomló testrészei keverednek egymással egy infernális, megbetegedett társadalmi mezőben, amelyben az egyedüli megmaradt paradigma, legalábbis Land szerint, a mutációs szemét, az önmagát nemző hulladék. A hipervírus különböző megnyilvánulásai, az *etnovírus*, a *technovírus* és az *infovírus* felszámolják a „szilárd immunobiztonsági struktúrákat”, ezáltal elnyelődéssel fenyegetve bármely mezőt (Land 2014 (1995a): 388-389). Land olvasása közben óhatatlanul azon benyomás uralkodik el rajtunk, mintha a szerző nem-hogy negatív jelenséggént értelmezné a felgyorsult társadalom szétesését, hanem egyenesen afirmálná és kívánná ezt a bomlottságot. Túl vagyunk a történelem végén, és képtelenség visszakívánnunk a bomlott totalitást.

A CCRU *Swarmachines* című tanulmánya kiindulópontként a Szituacionistákat jelöli meg. A CCRU tükrözi Land erőteljes utópiaellenességét, mivel a jövő előre kizáródott, és web-alapú mesterséges memóriák tautologikus cseréjévé fajult (CCRU 2014 [1996]: 323). Debordra visszautalva megállapítják, hogy az internet mummfikálja az egyéneket az „élőhalott spektákulumba”, amelyen „dekolonizált hangyák, stratégia nélküli rajok, rovari úthálózatok keresztül kasul áthatolnak” (CCRU 2014 [1996]: 324). Érdekes a visszatérő rovar-metafora, itt azonban a rovarosodottság, dehumanizáltság nem kifejezetten pejoratív kifejezés, hanem a minden struktúrát destabilizáló nomadikus ágensek vitathatatlan társadalmi jelenlétére utal. Gilles Chatelet egy más vonatkozásban említi a nomadizáció folyamatát, amelyet az úthálózatossodással hoz összefüggésbe, ugyanakkor a CCRU-val szemben kizárólag negatív jelenséggént értelmezi a „petronomadizmust”, a „minden tradicionális szolidaritást” felbomlasztó erőt (Chatelet 2014 [1998]: 85). A kulturális folyamatok a CCRU diskurzusában egyben háborús manőverek is, taktikai mozdulatok, amelyek egy már megkezdődött negyedik világháború jelei (CCRU 2014 [1996]: 323). Meglehetősen nyíltan foglalkozik a szöveg a bevándorlást illető félelmekkel és paranoiákkal, ezekkel is párbeszédet folytat a CCRU:

„Telecommercialised nomadic multiplicity aborts nascent Euro-unity. There’s no such thing as a single market. Out in the jungle

you can't see much. Dark continent invasion into White Man's perspective. The colonisers discover, too late, that darkness has no heart. Acentred predator decapitalisation ruthlessly eats out the middle. Lights going out all over Europe as peripheral activity cuts through the static power lines of the rotten core" (CCRU 2014 [1996]: 326).

A kívülről érkező invázió arra világít rá, hogy maga a központ is szétrohadt, ezáltal bármiféle integráció csakis egy abortált lehetőség lehet. Ellentétben valamennyi fennálló diskurzussal, a CCRU radikalitása az afirmatív politikai állásfoglalásoktól való távolságtartásban rejlik. Mint olvasható e kiáltványban: „nincs közösség. Nincs dialektika. Nincs bármiféle terv egy alternatív államra” (CCRU 2014 [1996]: 327). Az esszé a *globális intelligencia program*, a kapitalizmusból kibomló inhumán operativitás evolúciójának hat fázisát különbözteti meg: 1. 1500 Leviathan, 2. 1756 Capital, 3. 1884 Spectacle, 4. 1948 Videodrome, 5. 1980 Cyberspace, 6. 1996 Babylon. (u.o.) Ezen lépések a deterritorializáció fokozatai. Az esszében végig találkozhatunk a dzsungel-metaforával. Maga a dzsungel „posztspekuláris, magával ragadó tapinthatóság, amellyel semmilyen humanista vízió nem képes kapcsolatot teremteni” (CCRU 2014 [1996]: 329). Az elrovarosodó társadalom rajai a történelem végén kiröpülnek, és a történelmi időt elnyeli a gépi idő fázisa (CCRU 2014 [1996]: 330). Mint egy másik CCRU-s esszéből kiolvashatjuk, az emberi szervezet „túlságosan rugalmatlan rendszer” ahhoz, hogy komoly szerepe lehessen az eljövendő poszthumán jövőben (CCRU 2014: 317). A valóság nem lehetetlen a szerzők nézetében, hanem csupán *mesterséges* (CCRU 2014: 318).

Nick Land *Cyberspace Anarchitecture as Jungle-War* című írása továbbviszi a dzsungel metaforát. A posztmodernitást Land sajátos világlátásában „neonomádok, posztnukleáris mutánsok, szubpoláris behatolók, K-megszállók, és dzsungellakók” népesíti be (Land 2014 [1995b]: 406). Ebben a deterritorializált kontextusban a virtuális és valós háborúk összemosódnak, amire már Baudrillard is utalt az első Öböl-háború kapcsán (Baudrillard 2009 [1991]). A zero-K funkcionálása szintetikus problematizáció, egy olyan többlettermelés modulja, amely nem állít elő semmit. Land meglehetősen költőies metaforái empirikus bizonyosságot nyernek, amennyiben megvizsgáljuk azt, ahogyan a kortárs kognitív kapitalizmus a vállalatokat értékeli. Nem attól lesz egy vállalat értékes, hogy mit állít elő, hanem hogy hány szemgolyót vonz magához (USA Today 2014). Paradox módon, miközben a fennálló társadalom azt hangsúlyozza, hogy „az operativitás minden”, ez a felszíni operativitás valójában a szisztematikus inoperativitás „álcája, virotechnikája” (Land 2014 [1995b]: 401). A „Birodalom” biztosítja a matematika integritását, egy olyan nyelviség kibontakozását, amely totalizálja a konspiratív akaratának alávetett teret (Land 2014 [1995b]: 402). Jól láthatjuk, hogy Land ebben az 1995-ös írásában megelőlegezni látszik Hardtnak és Negrinek a globális deterritorializáló birodalomról szóló tézisért (Hardt és Negri 2001, 2005, 2011). Intenzív potencialitások oldják fel a szubjektumot a „techno-kulturális data-folyamban”,

tovább likvidizálva minden topometrikus stabilitást (Land 2014 [1995b]: 403). Fel-tűnik Land víziójában a globális felmelegedés jelensége is:

„Zero-K felold minden keménységet a hidegből, amint összeom-lasztja a JÉG-mennyiségeket, és kiolvasztja a biztonsági gleccsereket. Nincsenek mérsékelt égővek a K-térben, a dzsungelnek pedig nin-csenek törvényei” (Land 2014 [1995b]: 404).

Egyetemes feloldódásban élünk, amely óhatatlanul együttjár a fokozódó polarizá-lódással, a társadalmi egyenlőtlenségek növekedésével (Land 2014 [1995b]: 405). Interkonnektivitáson Land a jövő kizáródását érti, melynek során a jövőképek a szimulációs mezőkbe záródnak. Az idő összenyomódva végtelenedik és nincsen jövő (Land 2014 [1995b]: 408). A „hiperszuverenitás” Land skizo-paranoiás dis-kurzusában a Föld „összes élőlénye” ellen szerveződik, minden organitás felszá-molására törekszik, és nagy sikerrel is jár ezen az úton (Land 2014 [1995b]: 404).

Nick Land a *Cyberrevolution* című novellájában (Land 2014 [1995c]) összefog-lalja különböző fiktív híradásokat, megelőlegezve Chun azon meglátását, hogy a televíziózást a katasztrófák sorozata jellemzi, a kapitalizmus pedig egy krízisgé-pezetnek tekinthető. Egy anonim terrorszervezet, a „K-lázadás” tagjai világszerte különböző támadásokat követnek el, és a különböző meghívott szakértők elemzik ezt. Land szövege utal a hírolvasó belső összeomlottságára: „Images cyberblitz the screen behind her talking head: viruses, explosions, crashed helicopters, and nanochips” (Land 2014 [1995c]: 375). A felsorolt válságok nem teljesen fiktívek, hanem eltúlzott formában jellemzik kortás valóságunkat. A K-lázadás radikális antihumanistái a társadalmi tér legfokozottabb dezorganizációjára törekednek. Már előrehaladott civilizációs összeomlás jellemzi az Atlanti-civilizációt, és meg-lehetősen érdekes módon „Rajna-menti menekülttáborokról” esik szó, ami félre-érthetetlenül aktuálissá teszi ezt a szépirodalmi szöveget (Land 2014 [1995c]: 380). Már minden szinten jelen van a viralitás, amely nemritkán Land textualitását is felbomlasztja, fraktalizálja:

„a vírus »foglyul ejti« a rendszer viselkedését. Gondoljunk a darázs és az orchidea viszonyára: az orchidea »belehekkkel« a darázs szexu-ális programjába, és foglyul ejti viselkedését annak érdekében, hogy beporozza magát. Legjobb tudásom szerint, ezek a K-pozitív vírusok kívánják az egész telekommunikációs és adatfeldolgozási rendszert megszállni, hogy sokszorosodjanak, és fokozzák a »hatalomátvétel« folyamatát” (Land 2014 [1995c]: 378).

Pozitív formában köszön vissza a viralitás metaforája Nick Land és Sadie Plant *Cyberpositive* című esszéjében, amelyben az Accelerationist mozgalomhoz hasonló stílusban írnak a vírusok által felgyorsított társadalmi valóságról (Plant és Land 2014 [1994]). Mint írják, „az elszabadult kapitalizmus minden társadalmi kont-rollmechanizmuson áttört, lehetővé téve ezáltal példátlan elidegenedéseket”

(Plant és Land 2014 [1994]: 305). A posztmodern nyilvánosságot áthatják a „globális felmelegedésről, az ózonréteg elvékonyodásáról, a HIV-ről és az AIDS-ről, a bevándorlás hullámainról, a család széteséséről és a nemzetállam végzetes demenciájáról” szóló híradások. Ebben Plant és Land a forradalmi dezorganizációt látják: „a planetáris dezintegrációt”. (u.o.) Srnicek és Williams a gyorsulási kiáltványuk elején szintén ezen jelenségekből indulnak ki, vagyis mint láthatjuk, az utópikus, valamint az anti-utópikus diskurzusok egyaránt reflektálnak korunk válságaira, amelyeket a „feltörések, szétfolyások és összeomlások koraként” jelöl meg a Cyberpositive (Plant és Land 2014 [1994]: 306). Nagyon is figyelemreméltó a kokainnak a Coca-Cola korai népszerűségében betöltött közismert szerepe kapcsán az addikció és a kapitalizmus összefonódásának kimondása: „az addikció a pozitív megerősítés legtipikusabb példája, a konzumerizmus pedig az absztrakt addikciós mechanizmus” (Plant és Land 2014 [1994]: 307). Egymással szoros összefüggést mutat a piacgazdaság és a neuroendokrin rendszerek káoszkultúra általi manipulációja. (u.o.) Megfogalmazásukban a történelem utolsó fázisában az inhumanitás jelentés nélküli örülete váltja fel az eddigi történelmi fázisokat:

“In the final phase of human history, markets and technics cross into interactive runaway, triggering chaos culture as a rapid response unit and converging on designer drugs with increasing speed and sophistication. Sampling, remixing, anonymous and inhuman sound, woman become cyborg and taken into insanity: wetware splices with techno” (Plant és Land 2014 [1994]: 308).

Plant sajátos kiberfeminizmusára utal a nőiségnek a kiborg-létbe történő átalakulása a kiberpozitivitás jegyében. Plant és Land olykor szélsőségesen nihilista szójátékában a pozitivitással a HIV-pozitivitás is összefonódik. Vadul spekulatív gondolatmenetükben minden virális ágens a feltételezett poszthumán jövő felé mutat. Virális inváziók „fenyegetik minden politikai intézményt”, és pontosan ezért tekinthetőek „pozitívnak”. (u.o.) Vagyis a pozitivizmus a posztmodernitásban: HIV-pozitivizmus, fatális fertőzöttség. És mi volna a tanulság? Minden konnektivitás egyben viralitás is. Az immuno-politikák szétrobbannak, és a jövőt kizárólag az immunrendszerek ellenségei népesíthetik be (Plant és Land 2014 [1994]: 312-313).

Nick Land egyik legfontosabb, és az eddigiektől eltérő, a konvencionális filozófiai diskurzusra inkább hasonlító tanulmánya a *Meltdown*, amely folytatja a felmelegedési toposzt, és kiteljesíti azt. Land apokaliptikus történelemfelfogása szerint a Földet elfoglalta egy techno-tőkéből táplálkozó szingularitás. A gyorsulás egyben logisztikai folyamat is:

„Logistically accelerating techno-economic interactivity crumbles social order in auto-sophisticating machine runaway. As markets learn to manufacture intelligence, politics modernizes, upgrades paranoia, and tries to get a grip” (Plant és Land 2014 [1994]: 441).

Deleuze és Guattari elmélete Land szerint olyan, mintha a jövőből tért volna vissza, akárcsak a *Vissza a jövőbe* hősei (Plant és Land 2014 [1994]: 442). Gépiszintézisek összeállásaiból alakul az osztársadalmi integrálhatatlanság, „szingularitások által megszállt multiplicitások vágytermelő gépezetekként kapcsolódnak egymáshoz, szétfolyatják az entrópiát azáltal, hogy disszocializálják az áramlásokat, és újra hasznosítják mechanizmusait önelőállító kronogenikus áramkörökként” (Plant és Land 2014 [1994]: 443). Land meglehetősen spekulatív, ugyanakkor kéréltelhetetlenül realista diagnózisban „semmilyen ember nem kerülhet ki élve a rendszerből a közeljövőben”. (u.o.) A tőke ebben a relációban „gépi (non-instrumentális) globalo-miniatürizáló skaláris kitágulás: egy automatizáló nihilista örvény, amely minden értéket semlegesít a digitális kereskedelembe való bekapcsolás révén”. Jól kimutatható ezen szövegben is Land nyelvezetének az automatikus, mechanikus írás felé való irányultsága, amely túlmutat az individuális személyiségen, és ennyiben kapcsolható *André Breton* szürrealista író automatikus íráskonceptiójához, annak egyfajta korszerűsített variánsaként is értelmezhető (Breton 2011 [1924]). Geopolitikai szempontból érdekes Land azon megállapítása a kínai kommunizmussal kapcsolatban, mely szerint „állam-szimpatizáns közgazdaságotni mono-teológiává” degradálódott volna (Land 2014 [1994]: 447-448). Land a mesterséges intelligenciáról megjegyzi, hogy nem mi hozzuk azt világra, hanem az konstruálja meg önmagát opportunista módon (Land 2014 [1994]: 449). A fokozódó apokalipszis nemcsak makró szinten érezteti magát, hanem nanokataklizma formájában is jelentkezik, a nanotechnológiai eszközök lázadásának formájában, amely ugyan egy jövőbeni lehetőség, azonban könnyen „szürke masszává” változtathatja bolygónkat egyes nanotechnológiai teoretikus szerint (Land 2014 [1994]: 450-451; Drexler 1986). Ebben a mozzanatban is visszatér a *K-lázadás* lehetősége, amely utal a *K*, mint *Collapse* szójátékra (CCRU 2014 [1996]: 331). A kibertérben a háború azonos a saját szimulációjával, mivel a virtuális hadviselés valóságos hadviselési forma (Valuewalk 2015; Land 2014 [1994]: 454). Voltaképpen a szórakoztatás és a hadviselés lényegi azonosságáról beszélhetünk a „neodzsungel” paradigmájában, ahol a popzenei videoklipekben hallható elektronikus zajok a gépfegyverek ropogására hasonlítanak, az énekes-avatarok pedig explicit, neoimperialista kulturális-politikai állásfoglalásokat fogalmaznak meg (Land 2014 [1994]: 454). A szöveg ezt követően összeomlik, és szó szerint fordíthatatlanná válik, ezt egy részlettel mutatnánk be:

Level-1 or world space is an antropologically scaled, predominantly vision-configured, massively multislottd reality system that is obsolescing very rapidly. Garbage time is running out. Can what is playing you make it to level 2? Meltdown has a place for you as a schizophrenic HIV + transsexual cihnese-latino stim-addicted LA hooker with implanted mirrorshades and a bad attitude. Blitzed on a polydrug mix of K-nova, synthetic serotonin, and female orgasm analogs, you have just iced three Turing cops with a highly cinematic 9mm automatic. The residue of animal twang in your nerves transmits

imminent quake catastrophe. Zero is coming in, and you're on the run" (Land 2014 [1994]: 456).

A kulturális összeomlottság és a degeneratív esztétika testet öltését figyelhetjük meg *Lana Del Ray* egyik klipjében (*Tropico*). A video nyitójelenetében láthatjuk az amerikai kultúra különböző avatárjait, amint színes neonfényben úsznak. Összekeveredik szent és profán, Jézus és Elvis, és a világ teremtésének bibliai szövegét egy cowboy játssza el, utalva ezzel az amerikai kolonializmusra, minden reflexivitás híján. Láthatjuk az énekesnőt, aki a klip hátralévő részében egy rúdtáncost játszik, amint imádkozik a cowboyhoz. Land prófétikus sorai köszönnek vissza a klipben látszó reprezentatív összeomlottságban, amely egyszerre utal a materiális szegénység esztétizációjára és a kultúra teljes, általános fragmentáltságára. A video középső szakaszában a közönség egyfajta szocializációja és kondicionálása történik a kapitalista világ gazdaság szisztematikus kríziséhez. Perverzül felszínes kiutat nyújtanak a különböző pop-kulturális ikonok, Las Vegas ironikus kísértetei. Az alakok szimulakrumok szimulakrumai, a hipervalóság bomlástermékei, egy sivatagosodott társadalmi nyilvánosság délibábjai.

Tanulmányunk, illetve a CCRU-t bemutató alegység zárásaként Nick Land *Teleoplexy* című írására reflektálnánk. Land a művet az Accelerationist mozgalomra válaszul fogalmazta meg. (Land 2014, 511.) Land szerint a megtakarítás és a technológiai fejlesztés integrálva van egy közös társadalmi folyamatba. Land az idő „technohomikus megfertőzöttségéről” beszél, amit kommerciális indusztrializmusként nevez meg. (u.o.) A gyorsulás már normalizálódott, így mérséklődött az abban rejlő kritikai potencialitás, amit még Williams és Srnicek feltételez. Az irányító stabilizáló szándékú modellek előbb vannak, mint a valóság, azt megelőzik, és aktívan formálják (Land 2014: 512; Baudrillard 1994 [1981]). Mivel ebben a társadalmi rendszerben a másodlagos tényezők elsődlegessé váltak, a kritika kritikájának meg kell előznie a társadalomkritikát magát, ami magába foglalja a gyorsulási mozgalmak kritikáját is (Land 2014: 513). Land egy neologizmussal kívánja leírni a modernitás és a kapitalizmus kifordítottságát, ez pedig a teleoplexia:

„At once a deuteroteleology, repurposing purpose on purpose, an inverted teleology, and a self-reflexively complicated teleology, teleoplexy is also an emergent teleology, and a simulation of teleology – dissolving even super-teleological processes into fall-out from the topology of time. »Like a speed or a temperature« any teleoplexy is an intensive magnitude, or non-uniform quantity, heterogenized by catastrophes. It is indistinguishable from intelligence. Accelerationism has eventually to measure it” (Land 2014: 514).

A pénzügyi adatoknak természetes tényezőkké való átlényegülése komoly teoretikus dilemma, amelyre nem könnyű választ adni, mivel olyannyira komplex összefüggésrendszerről van szó, a materialítások többféle transzlációit feltételezi

(Land 2014: 515). Mivel a szimulatív árak, árinformációk képesek formálni a valóságot, materiális hatásokat gyakorolnak, az ontológiai realizmus igencsak megkérdőjeleződik. Olyan értékek befolyásolják mindennapjainkat, amelyek még nem rendelkeznek valóságtartalommal. Vagyis a valóságtartalmak nélküli valószínűségi modellek irányítják a társadalmat, afféle kísértetként dematerializálják és rematerializálják a különböző alrendszerek folyamatait (Land 2014: 515-516). Itt Land az árfelfedezés (*price discovery*) problematikájára utal, amellyel a pénzügyi sajtó is foglalkozik. Nemcsak az válik bizonytalanná, hogy melyik ár a „valós”, hanem egyáltalán a „valóság” és „szimuláció” kategóriáinak relevanciája. A „techno-genezis” a technotudományos struktúra önfelfedezési folyamatának önrekódolása (Land 2014: 517). Ezen önprogramozó algoritmusok által túlkódolt rendszer a techonomikus szingularitás, a társadalmi meta-ágencia kiteljesedése felé irányul (Land 2014: 519).

Felhasznált irodalom

- Appadurai, Arjun (1990) Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy. In: Featherstone, Mike ed. *Global Culture: Nationalism, Globalization, and Modernity*. London, Sage, 295-310.
- Baudrillard, Jean (1994 [1981]) *Simulacra and Simulation*. Michigan University Press
- Baudrillard, Jean (2009 [1991]) *The Gulf War did not take place*. Sydney, Power Publications
- Baudrillard, Jean (2010) *The Agony of Power*. Los Angeles, semiotext(e)
- Breton, André (2011 [1924]) *Manifesto of Surrealism*, In: Danchev, Alex ed. *100 Artists' Manifestos From the Futurists to the Stuckists*. London – New York, Penguin
- CCRU (2014 (1996)) 'Swarmachines' In: Mackay, Robin és Avanessian, Armen eds. *#Accelerate: The Accelerationist Reader*. Falmouth, Urbanomic, 321-335.
- CCRU (2014) 'Cybernetic Culture' In: Mackay, Robin és Avanessian, Armen eds. *#Accelerate: The Accelerationist Reader*. Falmouth, Urbanomic, 315-321.
- Chatelet, Gilles (2014 [1998]) *To Live and Think Like Pigs: The Incitement of Envy and Boredom in Market Democracies*. Falmouth UK, Urbanomic
- Drexler, K.E. (1986) *Engines of Creation*. New York, Anchor-Doubleday
- Fisher, Mark (2014 (2012)) Terminator vs Avatar. In: Mackay, Robin és Avanessian, Armen eds. *#Accelerate: The Accelerationist Reader*. Falmouth, Urbanomic, 335-347.
- Hardt, Michael és Negri, Antonio (2001) *Empire*. Cambridge, Harvard University Press
- Hardt, Michael és Negri, Antonio (2005) *Multitude. War and Democracy in the Age of Empire*. London és New York, Penguin
- Hardt, Michael és Negri, Antonio (2011) *Commonwealth*. Cambridge, Belknap Press.
- Land, Nick (2014 [1994]) Meltdown. In: Land, Nick: *Fanged Noumena: Collected Writings: 1987–2007*. Falmouth, Urbanomic, 441-461.

- Land, Nick (2014 [1995a]) Hypervirus. In: Land, Nick: *Fanged Noumena: Collected Writings: 1987–2007*. Falmouth, Urbanomic, 383-391.
- Land, Nick (2014 [1995b]) Cyberspace Anarchitecture as Jungle-War. In: Land, Nick: *Fanged Noumena: Collected Writings: 1987–2007*. Falmouth, Urbanomic, 401-411.
- Land, Nick (2014 [1995c]) Cyberrevolution. In: Land, Nick: *Fanged Noumena: Collected Writings: 1987–2007*. Falmouth, Urbanomic, 375-383.
- Land, Nick (1996) KataconiX. In: Land, Nick: *Fanged Noumena: Collected Writings: 1987–2007*. Falmouth, Urbanomic, 481-493.
- Land, Nick (2014) Telepleoplexy: Notes On Acceleration. In: Mackay, Robin, Avanessian, Armen eds. *#Accelerate: The Accelerationist Reader*. Falmouth, Urbanomic, 509-521.
- Luhmann, Niklas (1982) *The Differentiation of Society*. New York, Columbia University Press
- Lyotard, Jean-François (1984 [1979]) *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Manchester, Manchester University Press
- Noys, Benjamin (2014) *Malign Velocities. Accelerationism and Capitalism*. Winchester UK, Washington USA, Zero Books)
- Plant, Sadie és Land, Nick (2014 [1994]) Cyberpositive. In: Mackay, Robin és Avanessian, Armen eds. *#Accelerate: The Accelerationist Reader*. Falmouth, Urbanomic, 303-315.
- Rosa, Hartmut, Scheuerman, William E. eds. (2009) *High-Speed Society. Social Acceleration, Power and Modernity*. University Park, Pennsylvania State University Press
- Rosa, Hartmut (2009) Social Acceleration: Ethical and Political Consequences of a Desynchronized High-Speed Society. In: Rosa, Hartmut és Scheuerman, William E. eds. *High-Speed Society. Social Acceleration, Power and Modernity*. University Park, Pennsylvania State University Press, 77-113.
- Schmitt, Carl (2009 [1950]) The Motorized Legislator. In: Rosa, Hartmut és Scheuerman, William E. eds. *High-Speed Society. Social Acceleration, Power and Modernity*. University Park, Pennsylvania State University Press. 65-77.
- Schulze, Gerhard (1994) Das projekte des schönen Lebens: Zur soziologischen Diagnose der modernen Gesellschaften. In: Bellebaum, A. – Barheier, K. eds. *Lebensqualität: Ein Konzept für Praxis und Forschung*. Opladen, Westdeutscher
- Stiegler, Bernard (2014 [2004]) *Symbolic Misery. Volume 1: The Hyperindustrial Epoch*. Cambridge, Polity Press
- Stiegler, Bernard (2011 [2004]) *The Decadence of Industrial Democracies. Disbelief and Discredit, Volume 1*. London, Polity
- USA Today (2014) 'Internet companies valued on »eyeballs« again', 2014.02.20.
- Valuwalk.com (2015) 'Russia, China and United States Engage in Cyber War', 2015.08.08.
- Wajcman, Judy (2015) *Pressed For Time: The Accelerationism of Life in Digital Capitalism*. Chicago, University of Chicago Press

X 265921